

УДК 336.011

С. М. Халатур,  
д. е. н., професор,  
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,  
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,  
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8331-3341>  
О. П. Павленко,  
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,  
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,  
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6967-8424>  
О. О. Олійник,  
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,  
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,  
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5657-3105>  
О. С. Чухно,  
здобувач гр. МгФБС-24,  
Дніпровський державний аграрно-економічний університет  
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-0425-8919>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.20.109

# БАНКІВСЬКІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ФІНАНСОВИЙ ІНЖИНІРИНГ ЯК ДРАЙВЕР АДАПТАЦІЇ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ ДО РИЗИКІВ

S. Khalatur,  
Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Finance,  
Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University  
O. Pavlenko,  
PhD in Economics, Associate Professor,  
Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University,  
O. Oliynyk,  
PhD in Economics, Associate Professor,  
Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University,  
O. Chuhno,  
Student of the gr. MgFBS-24, Dnipro State Agrarian and Economic University

## BANKING INSTRUMENTS AND FINANCIAL ENGINEERING AS A DRIVER OF ADAPTATION OF AGRICULTURAL BUSINESS TO RISKS

**В статті автори дослідили банківські інструменти та фінансовий інжиніринг як драйвер адаптації аграрного бізнесу до ризиків. Авторами розглянуто основні інструменти, які пропонують банківські установи в ринковій економіці, що виступають ключовими партнерами аграріїв. Комерційні банки надають фінансові послуги, які дають можливість підтримувати оборотний капітал, інвестувати в техніку, насіння та інфраструктуру. Фінансовий інжиніринг використовується в аграрній сфері для створення нових фінансових продуктів і схем, що дозволяють ефективно**

розподіляти ризики, а в контексті агробізнесу може передбачати реалізацію нових фінансових інструментів. Проведено аналіз статистичних фактів при адаптації до ризиків аграрного бізнесу, якими виступають інноваційні форми фінансування. Також аналізуючи ринок аграрного виробництва та його взаємодію з банківським сектором і міжнародним ринком визначено основні аналітичні тренди їх спільної діяльності розвитку. Таким чином, банківські інструменти та фінансова інженерія стають ключовими рушіями адаптації аграрного бізнесу до сучасних ризиків.

*The agricultural sector is strategically important for the economy of Ukraine, as it ensures food security, generates a significant share of foreign exchange earnings and creates jobs. However, it remains one of the riskiest types of business: instability of prices for agricultural products, exchange rate fluctuations, climate risks, geopolitical factors and military threats directly affect the financial results of farmers and agricultural holdings. In such conditions, banking instruments and financial engineering play an important role, which allow not only to provide access to financing, but also to minimize risks, increasing the stability of the business. The article investigated banking instruments and financial engineering as a driver of adaptation of agrarian business to risks. The authors examines the main instruments offered by banking institutions in a market economy, which act as key partners of farmers. Commercial banks provide financial services that make it possible to maintain working capital, invest in equipment, seeds and infrastructure. Financial engineering is used in the agricultural sector to create new financial products and schemes that allow for effective risk distribution, and in the context of agribusiness may involve the implementation of new financial instruments. An analysis of statistical facts was conducted in the adaptation to risks of agrarian business, which are innovative forms of financing. Also, analyzing the agricultural production market and its interaction with the banking sector and the international market, the main analytical trends of their joint activities were identified. Banking instruments and financial engineering are becoming key drivers of adaptation of agrarian business to modern risks. They allow to ensure the stability of cash flows, to protect income from price fluctuations and to attract capital for development. In the future, the role of such instruments will only grow, especially in the context of Ukraine's integration into the European financial space and the development of the agricultural derivatives market. For maximum effect, synergy between banks, the state and business is needed, aimed at creating flexible and affordable financial solutions.*

*Ключові слова: банківські установи, фінансові інструменти, фінансовий інжиніринг, аграрний бізнес, ризики управління.*

*Key words: banking instruments, financial engineering, adaptation, agricultural business, risks.*

## ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Аграрний сектор є стратегічно важливим для економіки України, адже забезпечує продовольчу безпеку, формує значну частку валютних надходжень та створює робочі місця. Проте він залишається одним із найбільш ризикованих видів бізнесу: нестабільність цін на агропродукцію, коливання валютного курсу, кліматичні ризики, геополітичні чинники та воєнні загрози безпосередньо впливають на фінансові результати фермерів і агрохолдингів. У таких умовах важливу роль відіграють банківські інструменти та фінансовий інжиніринг, які дозволяють не лише забезпечити доступ до фінансування, а й мінімізувати ризики, підвищуючи стійкість бізнесу.

## АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Відомі науковці багаторазово висвітлювали проблеми забезпечення банківськими інструментами та фінансового інжинірингу як драйверу адаптації аграрного бізнесу до сучасних ризиків ринкового середовища, такі як: Анзін Р. О., Кучеренко А., Панченко В., Резнікова Н., Русак Д., Резнікова Н., Іващенко О., Островерха Д. В., Дергачова В. В. [1—8]. Анзін Р. О. дослідив в своїх працях фінансову трансформацію аграрних компаній України в процесі здійснення IPO на міжнародних ринках капіталу [1]. Котькалова-Литвин І. В. Фінансовий інжиніринг як драйвер світової фінансової системи [2]. Кучеренко А. досліджує використання інституційних

інструментів стимулювання фінансового інжинірингу [3]. Пантелеймоненко А., Карнаушенко А. Фінансовий інжиніринг: етапи еволюції та їх сутнісні характеристики [4]. Автори наукових публікацій Панченко В., Резнікова Н. досліджують міжнародні стратегії економічного розвитку аграрного бізнесу [5]. Колектив авторів Русак Д., Резнікова Н., Іващенко О. розглядають роль фінансових, боргових та виробничих векторів взаємозалежності країн, що розвиваються в умовах формування нових центрів економічної сили в міжнародному русі капіталу [6]. Островерха Д. В., Дергачова В. В. акцентують увагу на ролі фінансового інжинірингу як інструменту антикризового управління підприємством [7].

Проте в літературних джерелах вивчені лише питання, які розкривають теоретичні аспекти використання банківських інструментів та фінансового інжинірингу в аграрному секторі економіки, адже практична сторона заслуговує більш деетального дослідження.

## МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є визначення теоретичних та практичних аспектів застосування банківських інструментів та фінансового інжинірингу як драйверу адаптації аграрного бізнесу до сучасних ризиків ринкового середовища.

## ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Для досягнення поставленої мети визначено наступні наукові завдання: розкрити сутність фінансового інжинірингу як драйверу адаптації до ризиків аграрного бізнесу; визначити банківські і фінансові інструменти, які пропонуються агровиробникам для узунення ризиків; розкрити та проаналізувати літературні джерела, що досліджують роль банківських інструментів у фінансовому інжинірингу аграріїв, надати рекомендації щодо.

Для вирішення поставлених завдань було використано наступні методи: аналізу, синтезу, індукції, дедукції, аналогії, системного підходу.

## ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Банківські установи в ринковій економіці виступають ключовими партнерами аграрних виробників, надаючи фінансові послуги та інноваційні продукти. Вони надають можливість аграрним партнерам підтримувати оборотний капітал, інвестувати в техніку, насіння та інфраструктуру, а також пропонують такі основні банківські інструменти [6, с. 9]:

— короткострокові кредити на посівну та збиральну кампанію — дозволяють покрити сезонні витрати та уникнути касових розривів.

— довгострокові інвестиційні кредити — фінансування будівництва елеваторів, модернізації технопарку, систем зрошення.

— аграрні розписки. інструмент, що дозволяє залучати кошти під заставу майбутнього врожаю, зменшуючи вимоги до ліквідного забезпечення.

— лізинг техніки — дозволяє господарствам отримати сучасну техніку без значних одноразових капітальовкладень.

— банківські гарантії та факторинг — надає можливість зменшити ризики неплатежів із боку контрагентів та прискорити обіг коштів.

Фінансовий інжиніринг як поширений сучасний метод управління ризиками передбачає застосування фінансових інструментів задля їх адаптації в аграрній економіці. Фінансовий інжиніринг використовується в аграрній сфері для створення нових фінансових продуктів і схем, що дозволяють ефективно розподіляти ризики, а в контексті агробізнесу може передбачати реалізацію наступних фінансових інструментів [8, с. 41]:

1) Структуровані кредити. Поєднання кредитування, страхування та хеджування цінних ризиків.

2) Деривативи на агропродукцію. Ф'ючерси та опціони, які дозволяють зафіксувати ціну на зерно, соняшник чи кукурудзу на момент майбутнього продажу.

3) Синдиковані кредити. Спільне фінансування великих проєктів кількома банками, що зменшує кредитний ризик для кожного учасника.

4) Інвестиційні фонди та краудфандинг-платформи. Залучення приватних і інституційних інвесторів до розвитку агропроєктів.

5) Green finance та ESG-інструменти. Фінансування проєктів із впровадження енергоощадних технологій, біогазових установок, органічного виробництва.

Пропонуємо провести дослідження адаптації до ризиків за практичними прикладами. В умовах війни та економічної нестабільності агробізнес в Україні активніше користується інноваційними банківськими рішеннями:

— Кейс "Кернел" (Kernel Holding): компанія запровадила хеджування цінних ризиків на міжнародних біржах (CME, Euronext), що дозволило зберегти маржинальність у 2022—2023 рр.

— Кейс малих фермерів: завдяки аграрним розпискам у 2023 р. було залучено понад 20 млрд грн фінансування без класичної застави.

— Державна програма "5-7-9%": тисячі фермерів отримали доступ до пільгового кредитування, що допомогло продовжити виробництво навіть під час блокади портів [4, с. 99].

Переваги комплексного підходу зосереджені в поєднанні банківських інструментів і фінансового інжинірингу дозволяють розвиватись агробізнесу:

— диверсифікувати джерела фінансування та зменшити вартість капіталу;

— мінімізувати валютні, цінні та кредитні ризики;

— підвищити прогнозованість фінансових результатів;

— швидше відновлюватися після кризових явищ [10, с. 208].

Слід підкреслити, що ключовими статистичними фактами при адаптації до ризиків аграрного бізнесу виступають наступні форми фінансування.

1. Підтримка через програму "5-7-9%": з початку запуску (лютий 2020) програма видала велику кількість пільгових кредитів — сотні тисяч позичок і сотні мільярдів грн загалом; бюджетні видатки на програму зростали 2020—2024. Це значимий канал доступного кредитування для МСБ, включно з агросектором.

2. Аграрні розписки (crop receipts): впровадження електронних аграрних розписок і правове оформлення (реформа, підтримана IFC/SECO та іншими) значно полегшили доступ фермерів до фінансування під майбутній врожай. OECD/IFC та наукові публікації відзначають трансформацію інструменту й його зростаюче застосування [2, 7].

3. Міжнародні гарантії та гранти (PCGF та ін.): Світовий банк/партнери (PCGF) та EBRD/інші фонди виділяли гарантії й кредитні ресурси для агросектора, збільшуючи кредитний потенціал банків та стимулюючи кредитування малих фермерів (частково через гарантії, які покривають частину ризику банків).

4. Наслідки війни та адаптація: секторальні дослідження показують значні втрати інфраструктури (оцінки збитків у десятки млрд \$ до кінця 2023) і скорочення посівних площ/урожаїв у 2022—2023 роках лише посилило потребу у таких гнучких фінансових рішеннях, як страхування, гранти, державні програми.

5. Зростання грантової та донорської підтримки: після 2022 року значна частина фінансування агросектору приходила через міжнародну допомогу, гарантії та програми від EBRD, WB, IFC, що сприяло стійкості та відновленню [8, с. 254].

Аналізуючи ринок аграрного виробництва та його взаємодію з банківським сектором і міжнародним ринком представимо основні аналітичні тренди їх спільної діяльності:

1. Перехід від "класики" до гібридних рішень.

До 2020 року більшість агрокредитування забезпечувалося традиційними банківськими кредитами і власними коштами фермерів. Після 2022 року, у зв'язку зі зростанням ризиків, з'явилося сильне зміщення у бік дотацій, грантів, гарантій та інноваційних інструментів (аграрні розписки, лізинг, green finance). Державні програми ("5-7-9%") відіграли важливу роль у підтримці оборотного капіталу.

2. Аграрні розписки як "прорив" для аграріїв малого і середнього бізнесу.

Через юридичні ініціативи і проекти IFC/SECO формуються електронні системи аграрних розписок, що робить інструмент доступнішим і прозорішим — важливо для дрібних фермерів, які не мають класичних застав. Це фактично "рівняє" їхні можливості у доступі до фінансів.

3. Міжнародні гарантії і гранти — компенсаторна роль.

Великі втрати інфраструктури й підвищена невизначеність зробили міжнародні гарантії (PCGF, EBRD, WB) критично важливими: банки отримують часткове покриття ризику, що дозволяє їти на кредитування МСБ/фермерів, що також стимулювало створення спеціальних програм для дрібних агровиробників [9, с. 258].

4. Хеджування і деривативи — прерогатива великих гравців.

Велику роль у стабілізації доходів зіграли форварди і ф'ючерси для експортно-орієнтованих холдингів (вони зменшують цінову волатильність), але цей підхід залишається недоступним для частини МСБ через складність і необхідність маржинальних вимог [3, с. 90].

5. Попит на "зелені" фінанси і лізинг.

Інвестування в енергоефективність та біоенергетику отримало фінансову підтримку (green bonds, гранти), що знижує довгострокові виробничі ризики та залежність від енергоносіїв — приклад: біогазові проекти МХП.

Розглянемо практичні рекомендації для банківських установ і агробізнесу в сфері фінансового інноваційних інструментів:

1) банківські установи:

— розвивати продукти на базі аграрних розписок і лізингу — це розширить клієнтську базу МСБ. OECD

— використовувати донорські гарантії (PCGF, EBRD, WB) для зниження кредитного ризику та розширення портфеля кредитів для дрібних фермерів.

— інвестувати в цифрові платформи (онлайн-онбординг, скоринг, інтеграції з агроданими) для прискорення ухвалення рішень і зниження транзакційних витрат.

2) аграрний бізнес:

— активно використовувати аграрні розписки замість традиційної застави; брати участь у кооперативах для підвищення переговорної сили. OECD

— розглядати лізинг як інструмент оновлення парку техніки з меншою одноразовою потребою у CAPEX.

— шукати гранти та проєктне фінансування для "зелених" інвестицій — це знижує фінансове навантаження і підвищує конкурентоспроможність на експортних ринках.

Аналіз 2020—2024 показує: сумарний тренд — переведення агрофінансування у гібридну модель, де поряд із класичними банківськими кредитами діють інноваційні інструменти (аграрні розписки, лізинг, донорські гарантії, зелені фінанси). Це робить сектор більш стійким до ринкових перетворень і криз, проте вимагає від банків та агровиробників розвитку цифрової інфраструктури, підвищення фінансової грамотності та тісніших партнерств з міжнародними фінансовими установами [1, с. 19].

## ВИСНОВКИ

Банківські інструменти та фінансовий інжиніринг стають ключовими драйверами адаптації аграрного бізнесу до сучасних ризиків. Вони дають змогу забезпечити стабільність грошових потоків, захистити доходи від цінових коливань і залучати капітал для розвитку. У майбутньому роль таких інструментів лише зростатиме, особливо в умовах інтеграції України до європейського фінансового простору та розвитку ринку аграрних деривативів. Для максимального ефекту потрібна синергія банків, держави та бізнесу, спрямована на створення гнучких і доступних фінансових рішень.

По-перше, подальший розвиток фінансового інжинірингу в аграрному секторі має ґрунтуватися на використанні інноваційних фінансових продуктів — страхових деривативів, форвардних і ф'ючерсних контрактів, інструментів хеджування валютних і процентних ризиків, що дозволить аграріям зменшити залежність від сезонних коливань цін та забезпечити прогнозованість фінансових результатів.

По-друге, важливою умовою успішної адаптації є цифровізація фінансових операцій — впровадження електронних платформ для кредитування, факторингу, трейдингу деривативами, що підвищить прозорість ринку та зменшить транзакційні витрати для агробізнесу.

По-третє, необхідна активна участь держави та регуляторів, зокрема у формуванні сприятливого податкового середовища, стимулюванні розвитку агрострахування, створенні гарантійних фондів і механізмів державних компенсацій. Це зміцнить фінансову стійкість малих і середніх аграрних підприємств.

Також слід відзначити важливість партнерства з міжнародними фінансовими інститутами для залучення дешевого капіталу, впровадження стандартів ESG та підвищення інвестиційної привабливості українського агросектору.

Таким чином, банківські інструменти та фінансова інженерія стають ключовими рушіями адаптації аграрно-

го бізнесу до сучасних ризиків. Вони дозволяють забезпечити стабільність грошових потоків, захистити доходи від коливань цін та залучити капітал для розвитку. У майбутньому роль таких інструментів лише зростатиме, особливо в контексті інтеграції України в європейський фінансовий простір та розвитку ринку сільськогосподарських деривативів. Для максимального ефекту необхідна синергія між банками, державою та бізнесом, спрямована на створення гнучких та доступних фінансових рішень.

У підсумку відзначимо, що системна інтеграція банківських інструментів, фінансового інжинірингу та цифрових технологій здатна перетворити аграрний бізнес на більш стійкий, інноваційний та конкурентоспроможний сегмент економіки, готовий до глобальних викликів і нових можливостей.

#### Література:

1. Анзін Р. О. Фінансова трансформація аграрних компаній України в процесі здійснення IPO на міжнародних ринках капіталу. *Modern Economics*. 2025. № 51. С. 7—20. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V51\(2025\)-01](https://doi.org/10.31521/modecon.V51(2025)-01) (дата звернення: 09.09.2025).
2. Котьякова-Литвин І. В. Фінансовий інжиніринг як драйвер світової фінансової системи. *Ефективна економіка*. 2014. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3057> (дата звернення: 18.09.2025).
3. Кучеренко А. Інституційні інструменти стимулювання фінансового інжинірингу. *Вісник КНТЕУ*. 2018. № 2. С. 88—99.
4. Пантелеймоненко А., Карнаушенко А. (2024). Фінансовий інжиніринг: етапи еволюції та їх сутнісні характеристики. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, (19), 93—103. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.19.12> (дата звернення: 19.09.2025).
5. Панченко В., Резнікова Н. Міжнародні стратегії економічного розвитку: навчальний посібник. Київ: ФОП Білецький Р.Г., 2025. 471 с.
6. Русак Д., Резнікова Н., Іващенко О. Фінансові, боргові та виробничі вектори взаємозалежності країн, що розвиваються в умовах формування нових центрів економічної сили: Латинська Америка та Китай в міжнародному русі капіталу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. Вип. 13—14. С. 5—14. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/187/187> (дата звернення: 10.09.2025).
7. Островерха Д. В., Дєргачова В. В. Фінансовий інжиніринг як інструмент антикризового управління підприємством. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2016. № 10. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/67097> (дата звернення: 11.09.2025).
8. Халатур С. М., Гончаренко О. В., Хомук Н. Д. Інструментарій фінансового інжинірингу для комплексної оцінки фінансового стану підприємств. *Держава та регіони*. 2022. № 1. С. 39—44. DOI: [10.32702/2306-6806.2022.1.39](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.1.39) (дата звернення: 08.09.2025).
9. Zhylenko K.M., Khalatur S.M., Pavlenko O.P. and Pavlenko O.S. (2022). Formation of macroeconomic indicators under the influence of MICE-tourism. *Academy review*, vol. 2 (57), pp. 249—266. DOI: <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2022-2-57-19> (дата звернення: 07.09.2025).
10. Khalatur S., Hrabchuk O., Vodolazska O., Babenko-Levada V. and Pavlenko O. (2024). Financing the

development of agricultural production in European countries: comparative analysis and experience for Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 2 (55), pp. 199—212. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4347> (дата звернення: 12.09.2025).

#### References:

1. Anzin, R. (2025), "Financial transformation of Ukrainian Agricultural Companies in the Process of Implementing IPOs on International Capital Markets", *Modern Economics*, vol. 51, pp. 7—20. [https://doi.org/10.31521/modecon.V51\(2025\)-01](https://doi.org/10.31521/modecon.V51(2025)-01).
  2. Kotkalova-Lytvyn, I. V. (2014), "Financial engineering as a driver of the world financial system", *Effective economy* [Online], vol. 5, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3057> (Accessed 18 September 2025).
  3. Kucherenko, A. (2018), "Institutional instruments for stimulating financial engineering", *Bulletin of KNUTE*, vol. 2, pp. 88—99.
  4. Panteleymonenko, A. and Karnaushenko, A. (2024), "Financial engineering: stages of evolution and their essential characteristics", *Tavria Scientific Bulletin. Series: Economics*, vol. (19), pp. 93—103. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.19.12>.
  5. Panchenko, V. and Reznikova, N. (2025), *Mizhnarodni stratehiyi ekonomichnoho rozvytku: navchal'nyy posibnyk* [International strategies of economic development: a textbook], FOP Biletskyi R.G., Kyiv, Ukraine.
  6. Rusak, D., Reznikova, N. and Ivashchenko, O. (2022), "Financial, debt and production vectors of interdependence of developing countries in the conditions of the formation of new centers of economic power: Latin America and China in the international movement of capital", *Investments: practice and experience*, vol. 13—14, pp. 5—14, available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/187/187> (Accessed 10 September 2025).
  7. Ostroverkha, D. V. and Dergachova, V. V. (2016), "Financial engineering as a tool for anti-crisis management of an enterprise", *Current problems of economics and management*, vol. 10, available at: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/67097> (Accessed 11 September 2025).
  8. Khalatur, S. M., Goncharenko, O. V. and Khomuk, N. D. (2022), "Financial engineering toolkit for a comprehensive assessment of the financial condition of enterprises", *State and Regions*, vol. 1, pp. 39—44. DOI: [10.32702/2306-6806.2022.1.39](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.1.39).
  9. Zhylenko, K.M., Khalatur, S.M., Pavlenko, O.P. and Pavlenko, O.S. (2022), "Formation of macroeconomic indicators under the influence of MICE-tourism", *Academy review*, vol. 2 (57), pp. 249—266. <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2022-2-57-19>.
  10. Khalatur, S., Hrabchuk, O., Vodolazska, O., Babenko-Levada, V. and Pavlenko, O. (2024), "Financing the development of agricultural production in European countries: comparative analysis and experience for Ukraine", *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 2 (55), pp. 199—212. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4347>.
- Стаття надійшла до редакції 08.10.2025 р.*